

IDEALITAT, METAFÍSICA, ESPIRITUALISME

Una concepció integral de la Història de la Filosofia acostuma veure la marxa del pensament com una sèrie no interrompuda d'esforços de la raó humana en la recerca de lo Absolut. D'aquesta concepció n'han nascut dues interpretacions contraposades: qui creu trobar en cada nova sistematització doctrinal l'expressió de la realitat; qui representa la Filosofia com una eterna lluita de sistemes sense mes eficàcia que la veritat subjectiva; símbol de dues actituds de l'esperit humà, la optimista de què és exemple la concepció pura hegeliana, i la pessimista, dels escèptics de tots els temps i dels partidaris del tradicionalisme i del fideisme. Mes la marxa del pensament no es pot representar per una línia recta; ni és constant, ni és uniforme. A més dels moments de gran riquesa ideològica, la història registra les èpoques de decadència i de restauració.

Els temps actuals es troben encara en la confluència de dues orientacions que marquen els sistemes del segle XIX; el Kantisme continuat fins al subjectivisme absolut i el positivisme que ha determinat un corrent general agnòstic sobre la concepció del món i de la vida, i podríem afegir que el pragmatisme, reunint característiques d'ambdós sistemes, ha dit la última paraula, repetint l'aforisme protagòric; l'home és la mesura de totes les coses.

Chide (1), ha caracteritzat amb bastant precisió la tendència de la Filosofia moderna amb el nom de *mobilisme*. En síntesi, el sistema vindria ésser el resultat lògic de totes les direccions que s'aparten de la tradició realista i espiritualista. El fons de les coses seria la multiplicitat individual (pluralisme); canvi, *fluxus* perpetuu (actualisme); carència de lleis fixes (disteleologia); inadaptable a tot principi d'organització racional (irracionalisme).

I

La principal causa d'aquesta crisi filosòfica hem de cercarla en la desintegració de la cultura espiritual, que és per essència totalitat i harmonia. La Filosofia conviu, especialment, amb la ciència; primer coincidint amb ella, després superant-la, sempre ajudant-se i completant-se. En segon lloc la Filo-

(1) *Le mobilisme moderne* (Paris, 1908).

sofia procura donar a l'home una visió de l'univers, arribant per mitjans naturals (pensament i experiència) a penetrar els problemes-límits del coneixement i de l'acció. Essent pel mateix motiu una manera de veure mitjancera entre el saber científic i la creència religiosa, s'explica perquè el conflicte entre la raó i la fe i en general tota falsa posició de les relacions entre les necessitats de saber i de creure rau a una filosofia insuficient i extraviada. L'esperit humà no pot tancar-se en les antinòmies insuperables que resulten d'una ciència, pensar històric i condicionat, i de la filosofia que mira les coses *sub specie aeternitatis* (1).

Un dels aspectes més característics de la Filosofia moderna en relació amb la Filosofia medieval és el retorn als procediments de les ciències de la natura. Ningú no pot desconèixer el progrés extraordinari que sobre l'antiga Lògica representa l'humanisme del Renaixement, el naturalisme dels anglesos i el matemàtic dels cartesians. Aquell malentès de la filosofia i de la ciència desapareix quan els filòsofs i els savis entren en un terreny comú de recerca: la naturalesa; utilitzen els mateixos instruments: l'experiència i la inducció, i es contenten amb una mateixa forma de certitud. Però, en aquesta via d'amical consorci entre la filosofia i la ciència, la filosofia anava perdent per graus la fesomia, transformant-se en una ciència especial al costat d'altres ciències o perdent tots els seus dominis dels què s'apoderaven les altres disciplines del coneixement. Exil·liada ara dels seus vells dominis, hom li assenjala avuy una nova missió: la de reconciliar a les ciències o la de posar-se al servei de les necessitats de la vida.

Si la teoria instrumental del coneixement és l'última paraula de la Filosofia, podem afirmar també que el comú denominador dels sistemes nous és el relativisme (2). El relativisme pren una postura semblant a la dels escèptics clàssics. Ningú no dubta que el coneixement és una relació; sia coneixement intuïtiu (subjecte-objecte), sia coneixement representatiu (subjecte-objecte-representació); les hipòtesis comencen des del moment que tractem de fixar el caràcter essencial de la relació de coneixement. La relació, que constitueix el coneixement, no obliga a l'afirmació d'una relativitat fenomenològica que sia connatural a tota forma d'actuació del pensament. Els termes d'aquella relació són posicions de realitat, d'existència, és a dir, absoluts; és el pressupost necessari de la intel·ligibilitat de la mateixa relació.

(1) La Teologia, la Filosofia, la Ciència i fins l'Art tenen funcions ben definides: llur col·laboració en una concepció total del món es diferent. Paulsen assenyalava a la filosofia de l'esdevenidor com una missió especial la de conciliar la ciència i la creència. (*Die Zukunftsaufgaben der Philosophie* en «Die Kultur der Gegenwart», I; Berlín, 1907.)

(2) Sempre partim del concepte de la Filosofia moderna agnòstica i relativista, reconeixent, emperò, l'existència, durant aquest període de la Filosofia, d'escoles i direccions que conserven i renoven l'antiga concepció substancialista i dogmàtica. En aquest sentit, la Metafísica ha anat realitzant la incorporació dels resultats de les ciències naturals i històriques a les tesis de l'espiritualisme, i és encara aquesta una tasca que està lluny de considerar-se com definitivament realitzada.

Demés, l'afirmació, essència del judici, ¿no és per ventura una posició supra-fenomenal, a menys de confondre-la amb la pura consecució empírica de les representacions? Dir que els termes són posteriors a la relació és afirmar quelcom absolut de la relació, és posar la relació com a realitat. La possibilitat d'establir relacions de caràcter universal és condició necessària de tota doctrina científica, mes el relativisme mai no podrà sortir d'una sèrie infinita de posicions de relativitat (1).

Una concepció fenomenista del coneixement desconeix l'essencialitat de la relació cognoscitiva, çò és, posar-nos en contacte ideal amb les coses. Seria difícil caracteritzar d'altre mode el coneixement; el coneixement no és pura passivitat, ni subjectivitat; com la tensió voluntària, és al mateix temps activitat i energia conscient; si manca a una representació la consciència d'un *quid* irreductible a l'acte formal, no es pot dir que constitueixi un veritable coneixement.

Mirem ara el problema des del costat de la ciència.

En sa polèmica contra la filosofia, la ciència s'ha trobat defraudada en ses pretensions constructives. No ha pogut esvaïr el fastasma de la Filosofia com tampoc pogué arrencar de l'esperit el sentiment de la moralitat absoluta i de la religiositat. La ciència, escèptica, i intolerant amb la Religió i la Filosofia, s'ha trobat arrossegada pel corrent agnòstic i relativista. Si lo Absolut no es troba per aquells dos camins, lo absolut científic, les lleis físiques, els principis fonamentals de la naturalesa, estan sotmesos a la mateixa condicionalitat, i tota construcció científica no és una conquesta parcial definitiva de la realitat, sinó una adaptació còmoda, econòmica per a orientar-se en el món complex i perpetualment fluctuant de la Fenomenologia (2). Pel bon relativista la ciència no arriba a les coses; no passa de les relacions i és en tot cas una visió subjectiva de les qualitats de percepció i referència dels objectes sensibles. Mes l'experiència, una pregona experiència de la vida de l'esperit, va triomfant de tots els intents del scientisme i ara més que mai serà necessari cercar en la Filosofia una concepció de l'experiència que salvi a la ciència mateixa de son contingentisme.

L'experiència pura ha estat una creació formal de l'intel·lecte, tan abstracta com la d'una raó pura, buida, sense virtualitat ni preformació. Pensem que el ple coneixement és un procés complex que comença per un estat subjectiu de distinció i de contrast i que acaba en l'objectivació de les representacions o estats de consciència. La inmanència de la raó en el coneixement

(1) Alguns idealistes anglesos (Green, Seth) troben la unitat que manca a l'experiència, no en lo absolut, sinó en la màxima complexitat i riquesa de relacions; mes aquest absolut no és substancialitat, ni transcendència, sinó, a lo més, totalitat. L'idealisme anglès sembla que no sap eludir radicalment la concepció fenomenològica de la realitat.

(2) L'aspiració de tota ciència natural és a esdevenir demostrativa, exacta, podriem quasi dir matemàtica; la qual cosa no és sinó cercar un mínimum d'absolut, la realitat en els fenòmens.

sensible estatueix ja com a corolari que en els mateixos inicis de la investigació científica l'interès filosòfic acompanya a l'acció escrutadora del savi; la idea, deia C. Bernard, és el *primum movens* del raonament científic.

La ciència aplaça per a més tard els problemes ontològics; no deu resoldre'ls, però tampoc pot negar-los. Si els principis bàsics de la raó són il·lusoris, no hi ha manera de sortir de la pura descripció dels fets, d'una espècie d'estadística més o menys exacta dels fenòmens que cauen sota l'observació. La generalització de la ciència suposa idees i axiomes; vétaquí un procés que es converteix per a la Filosofia en un problema: el de l'universalitat i la necessitat. La teoria relativista de la ciència es basa, doncs, en una concepció parcial de l'experiència. Ens veiem obligats a reconèixer que hi ha funcions irreductibles de coneixement; hi ha irreductibilitat d'experiències; hi ha irreductibilitat de la raó a l'experiència; hi ha encara irreductibilitat entre la funció abstractiva, que explica tot el moviment ascendent de la coneixença i la intuïció intel·lectual que ens relaciona directament amb el món de les idees i dels principis. La ciència respon, doncs, sols a la meitat de l'instint lògic i del desig de saber; podríem dir que una poca ciència aparta de la Filosofia; la veritable i profunda recerca científica ens atansa a ella.

Un altre punt a considerar en l'actual situació de la Filosofia és la desintegració del sistema. La primera tàctica contra la Filosofia fou iniciada per l'escomesa d'un grup de psicòlegs. La doctrina escocesa del sentit comú i l'espiritualisme eclèctic francès representaven el psicologisme. El fet de subordinar al problema psicològic els altres problemes de la Filosofia obrí el camp a l'enemic. Aleshores sorgí la idea d'una reelaboració de la ciència psicològica, a base de les ciències naturals: és l'època de l'entusiasme per la Psicologia experimental, en la qual veiem altra volta confluïr el naturalisme de l'escola anglesa i el matemàtic cartesià.

Una important aportació al problema psicològic prové sens dubte de les ciències de la vida; mes, reprenent la tesi de la correlació de la Fisiologia i de la Psicologia amb un esperit semblant al dels ideòlegs de l'Enciclopèdia francesa, la Psicologia fisiològica es proposà consumir l'obra d'emancipació de la Psicologia començada ja per la Psicologia experimental. La Psicologia fisiològica, en constituir-se com la única Psicologia, ha transportat el problema de l'ànima de la Filosofia a la Ciència; mes, com era lògic, per comptes de sostenir-se la Psicologia com una investigació independent, ha acabat essent absorbida per les ciències de fenòmens menys complexes: la Fisiologia i la Mecànica (1).

L'evolucionisme, solidaritzant-se amb la Filosofia, produí també de mo-

(1) Tan funesta o més, per al esdevenidor de la Filosofia, és la constitució d'una Psicologia purament com a ciència natural, com negar la categoria de ciència a la Metafísica. Al cap i a la fi, la Metafísica havia ja estat l'objecte de la crítica de l'escola anglesa des de Locke; Kant semblava haver pronunciat en aquest sentit la última paraula... i després de Kant la Metafísica torna a pendre una marxa immoderada.

ment la il·lusió d'una conquesta definitiva en el món de la Fenomenologia. Aquest mètode produí la Psicologia genètica. Fou una nova invasió del corrent científic al camp de la Metafísica de la natura que substituïa el concepte de devenir al d'una realitat substancial, perdurable, confonent dos problemes ja diferenciats des del temps de la Filosofia presocràtica; avui les aigües han tornat a son lloc i la hipòtesi evolucionista ha sofert nombroses restriccions en el mateix sector biològic (1).

L'acció dissolvent de la Doctrina de l'experiència pura prengué peu del fet històric de la separació de la Física i de les Matemàtiques de la Filosofia per arribar a la conclusió que també les altres disciplines de naturalesa filosòfica devien emancipar-se; oblidant que aquests problemes estan articulats amb la Filosofia d'una fàisó ben diferent de com ho estan la Física, les Matemàtiques i, en general, les ciències de la natura.

La intenció de reduir la Filosofia a la Metafísica, per a negar-li tota valor científica, i, per tant, d'esvair tota acció possible del pensament ontològic sobre la vida, s'endeuina en les direccions extremes del naturalisme. Pels qui accepten de bona fe totes les innovacions científiques i creuen en cada nova hipòtesi, una volta constituïda la Psicologia com a ciència natural, les altres branques de la Filosofia s'esquinsen fàcilment. La Lògica esdevé una Algebra del pensament, o una Metodologia de les ciències especials, fonamentada en la història llur, i la Moral, una ciència dels costums o, a lo més, una doctrina sociològica de la conducta. La Filosofia general és el nou mot que cobreix els residuus de l'Epistemologia i de la Metafísica, doctrines condemnades a l'eterna contradicció.

Aquest procés de desproblematització de la Filosofia és encara, avui, la causa més profunda de sa crisi; per això és necessari tornar a la unitat de la Filosofia (2). El desconeixement de l'universalitat característica del pensar filosòfic ha estat sempre causa de decadència, mentre que la justa ponderació dels problemes és condició segura de fecunditat; en canvi, el predomini d'un a despeses dels altres, es pot interpretar com la tendència a una visió de conjunt, que en certs moments de la història ha projectat nova llum sobre la solidaritat interna de les qüestions filosòfiques.

Un intent de renovació en aquest sentit hem de veure'l en la formació de l'Epistemologia. Recollint les suggestions de la Filosofia moderna i principalment de Kant, la Teoria del coneixement sembla el pas natural de la Psicologia a la Metafísica. En aquesta qüestió, com en moltes altres, la metodologia

(1) Vegi's la interessant informació d'aquest moviment en la filosofia contemporània d'Alemanya, en *Die deutsche Philosophie des XIX. Jahrhunderts und der Gegenwart*, per T. K. OESTERREICH (Berlin, 1923), que és la 13.ª edició d'aquest període de la filosofia moderna alemanya del *Grundriss der Geschichte der Philosophie*, que comença Ueberweg, i sobretot el paràgraf 56: La nova Metafísica: I, La Metafísica biològica; pp. 586-600.

(2) R. MÜLLER-FREIENFELS: *Die deutsche Philosophie des 20 Jahrhunderts in ihren Hauptströmungen* (Berlin, 1922).

s'ha deformat en sistemàtica, i lo que és un encert en l'ordenació serial dels problemes esdevé una equivocació en convertir-se en problema únic.

L'exclusivisme de l'Epistemologia, el problema central de la qual és la crítica del coneixement, no porta a resultats més satisfactoris que el psicologisme naturalista. La crítica, en son aspecte sistemàtic, és un retorn a l'art de la disputa, mentre que la tendència de la vera filosofia és a solucions de validesa universal i objectiva. La contraposició dels sistemes ha estat sempre l'argument aquilès dels escèptics. Seria cosa ben migrada l'especulació filosòfica si es mantingués en els límits d'una nuda interrogació sobre la naturalesa i les causes de l'univers i de la vida. En aquest cas, la filosofia no representaria un gran avenç sobre el saber vulgar. Les inquietuds de l'esperit sobre els objectes que estan més enllà de les fites de la percepció, no s'esvaeixen suscitant antinòmies, per tal com aquestes declaren a la raó humana en una situació d'impotència que és la negació radical de l'instint de saber i de la fe natural en nostres facultats de conèixer. L'Epistemologia és el primer estadi de la Filosofia sistemàtica (la Psicologia i la Lògica en són pròpiament les propedèutiques); convertir-la en mètode exclusiu de recerca és quedar-se a meitat del camí, perquè la Filosofia, que no fa més que enumerar problemes, no passa d'ésser una Metòdica de la vida intel·lectual que fàcilment degenera en una filodoxia.

Arribem, doncs, al problema, central per uns, únic per altres, de la Filosofia, al problema metafísic. D'aquest problema ha de sortir la solució de la crisi actual del pensament filosòfic, irradiant al mateix temps, com doctrina de la idealitat, a totes les formes de la cultura.

II

La Metafísica... Molts veuen encara darrera d'aquesta paraula pendre consistència totes les preocupacions d'un coneixement *a priori*; miren a la Metafísica com un sistema d'abstraccions i de intuïcions místiques, espècie de poesia del pensador, en lluita constant amb l'esperit de recerca, i amb la pretensió de substituir al dinamisme del treball intel·lectual el quietisme d'una ciència infusa. No dubtem que hi ha falses Metafísiques de la mateixa manera que hi ha en la Història de la ciència mantes hipòtesis i teories que una observació acurada i reflexiva ha refusat; però mai lo que és una orientació equivocada, una visió parcial dels objectes o una error de mètode s'ha considerat obstacle per afirmar la realitat d'un problema. La Història de les idees filosòfiques palesa un ritme de sistemes antagònics, mes a un esperit assenyat mai no li serà difícil descobrir el fil conductor del progrés efectiu de l'intel·lecte humà. Malgrat les discrepàncies d'escola, la Metafísica ha anat fent son camí; la necessitat metafísica l'experimenta el savi lo mateix que l'home vulgar, i avui es pot dir que l'antiga actitud de menyspreu ha estat

substituïda per l'interès viu, i cada volta més general, dels homes de ciència pels problemes filosòfics.

En dues sèries de consideracions es fonamenta la possibilitat de la Metafísica. La ciència comença el treball conscient de l'home per desentranyar els secrets de la natura; estudia la complexitat dels fenòmens, les lleis de sos processos, les causes; en una paraula, fa clara i explícita la intel·ligibilitat de les coses. L'explicació científica proporciona a l'esperit una seguretat superior a la de l'observació vulgar i realista, mes el plaer de la invenció experimental va acompanyat de la dolor que inicia el dubte del desmentiment per noves experiències. Les relacions de coexistència i successió li donen una explicació empírica; la llei i la causa, una explicació racional; però encara manca un nou pas per a la investigació perfecta; l'explicació última és la reducció transcendental de tot un teixit de lleis a les essències i principis; és el *perquè del perquè*, ço que deixa a l'esperit en estat de repòs. Quan en el fenomenisme de la natura s'ha trobat la raó suficient, l'arrel íntima de l'ordre, la Metafísica substitueix a la ciència.

Un segon fonament de la Metafísica el trobem en la possibilitat de començar una nova especulació: la vida mateixa de l'esperit. No és sols la transcendència, lo absolut, ço qui dóna naixement a la Metafísica; ho és, sobretot, la necessitat de cercar un sentit a aquesta riquesa d'espiritualitat de la que no podem trobar una explicació satisfactòria en l'experiència sistematitzada. Suposant que fos llegítima la desintegració, que alguns sistemes contemporanis han fet de l'antiga Enciclopèdia filosòfica, quedarien encara per explorar dos dominis del saber humà: el problema de l'essencialitat i dels principis i el problema de la vida superior de l'esperit.

Els antics arguments contra la Metafísica han fet son temps; valdrien, en tot cas, per ferir la Metafísica feta de pures abstraccions ontològiques o la construïda a l'entorn de conceptes manlevats a una ciència particular (1). La veritable concepció del món ha d'ésser «l'expressió de l'estructura de nostra totalitat psíquica, i no un pur producte de l'enteniment», com remarca Dilthey (2), sistema de conceptes, científicament fonamentats i tenint, per això, una significació objectiva. La *Weltanschauung* vindrà a ésser una relació interna entre el coneixement de la realitat, la direcció de la vida i la conducta de la voluntat, en els individus i en les societats.

Tota posició exclusivament intel·lectualista en el problema metafísic dóna força a l'antiga polèmica de l'empirisme anglès que començà John Locke. La nova concepció de la Metafísica no refusarà el punt de vista crític; no res

(1) Una crítica de les formes principals de la Metafísica, principalment analògica, es troba en la tesi de DUBUC: *Essai sur la méthode en Métaphysique* (Paris, 1889).

(2) Dilthey compara les concepcions religiosa, poètica i metafísica del món, i en totes les tres formes hi veu la manifestació de l'experiència personal; mes aquesta experiència no pot interpretar-se com a criteri constitutiu, si no té rels més fondes que la individualitat. (*Die Typen der Weltanschauung und ihre Ausbildung in den metaphysischen Systemen*, en la publicació col·lectiva «Weltanschauung»; Berlín, 1911.)

menys el considerarà com un moment inicial o de transició; l'Epistemologia és una justificació reflexiva de l'objectivisme, objectivisme que reconeix en l'obra del coneixement igual valor a les dues doctrines de la realitat i de la idealitat. El realisme natural no és filosofia, però la Filosofia cerca per temperament la realitat, i aquesta realitat, experiència total per uns, esforç últim del coneixement racional per altres, respon a la llei de síntesi del pensament.

En Filosofia, el problema metafísic és el factor determinant de la sistematització (1). Mancaria als problemes filosòfics la unitat natural a tota disciplina científica si no existís un problema central. Adoptant l'analogia de les ciències especials, Grote deia que la Metafísica té en la Filosofia una funció semblant a la de les Matemàtiques en les ciències de la naturalesa (2); l'aspiració de totes les disciplines filosòfiques és a integrar la concepció general de l'univers, arribant als problemes de l'eficiència i de la finalitat. Acceptant aquell simbolisme, la reflexió filosòfica caminarà vers el punt de vista transcendental de la Metafísica, i així com les ciències especials constitueixen la Fenomenologia, que deixa intactes les qüestions de la naturalesa íntima dels processos, de la Psicologia, que és pròpiament l'estudi del fenomenisme de la consciència, ascendirem a les formes de la vida pròpia de l'esperit que són les valors supremes de la vida.

La Filosofia moderna ha cercat dos camins per arribar a la Metafísica: el camí de la Física i de les ciències experimentals, assenyalat per Bacon i seguit en general per l'escola anglesa, i el de la Matemàtica, emprès per l'escola idealista o cartesiana. Al cap de dos segles d'especulació, les solucions es succeeixen amb semblant paral·lisme; en l'apriorisme de Kant reviu el mètode matemàtic, mentre que el positivisme repeteix la marxa de la Filosofia de la inducció, conservada per obra de l'Enciclopèdia. Kant pretenia haver trobat el camí mitjancer entre el sensualisme i el racionalisme, però en realitat s'inclinà per l'últim sense destruir absolutament el primer. Tot i reconeixent la valor de sa polèmica vigorosa contra el vell dogmatisme, després de sa mort veiem reparèixer la Metafísica ontològica de tremp espinosà, i al cap de cinquanta anys el lema del retorn a Kant és una orientació que es dona la mà amb la filosofia agnòstica i fenomenista. La filosofia del segle XIX, diu Falckenberg, continua l'examen dels problemes suggerits per Descartes, Locke, Leibniz i Kant i per ell «estudiar la Filosofia des de Des-

(1) Assenyala Hoffding, amb raó, que si en el corrent biològic ocupa el primer lloc la teoria del coneixement (Maxwell, Hertz, Mach) i en la Filosofia de les valors el problema ètico-religiós (Guyau, Nietzsche, James, Eucken), en canvi en la direcció objectiva sistemàtica el lloc de preferència és per al problema metafísic, com un sistema coherent de l'Univers (Ardigò, Bradley, Fouillée, Wundt). La Filosofia científica i la Filosofia de la cultura representen, no obstant, dues posicions característiques del problema de l'existència. (Vegi's *Filòsofs contemporanis*.)

(2) GROTE: *Què és la Metafísica?* (article de la revista russa «Voprosy filosofii i psichologii», any II, n.º 2; Moscou, 1890).

cartes és estudiar la Filosofia del temps present» (1). En realitat, fora dels medis intel·lectuals on la filosofia espiritualista encara resisteix, les dues deformacions de la Metafísica, el naturalisme i el matematisme han seguit evolucionant fins avui segons les alternatives del pensament, motivades pels progressos de les ciències d'observació i les noves orientacions de les ciències històriques.

La Metafísica de l'idealisme constructiu té tots els defectes del matema- tisme i pocs dels seus aventatges; la pretensió de crear una ciència abans o sense els fets i una religió de pura idealitat, un Déu fet per l'home a mesura de son pensament, ha contribuït a estendre el desprestigi del mètode especulatiu. En la mateixa Alemanya, la reacció anomenada del teisme especulatiu i les direccions del ideal-realisme tractaren de salvar els principis de la filosofia perenne dintre del terme de la reforma ideològica de Kant.

Enfront d'aquesta floració de sistemes que va de Fichte a Lotze i que en certs moments fa pensar en l'època daurada de la filosofia grega, s'aixecà la protesta de la ciència, i l'experiència reclamà els seus drets en la solució del problema últim de la realitat. Aleshores nasqué aquella concepció, tan estesa encara avui, de la Metafísica com a síntesi de les ciències particulars (2), les quals es reparteixen el món de les coses cognoscibles. Però la Metafísica, reduïda a una funció purament organitzadora, a més d'ésser una transacció amb el Positivisme, resulta una Metafísica *a precario*. Aquesta concepció transmutaria l'especulació metafísica en un complement, sí necessari, però al mateix temps hipotètic i provisorï del coneixement empíric que dona la ciència (3). No oblidem tampoc que ço que generalment anomenem experiència és ja el resultat d'una elaboració en la qual el pensament hi té la seva part, i que una Metafísica purament inductiva es veuria reduïda a una doctrina de la versemblança, en condicions anàlogues a les ciències de la natura (4).

Per altra part, és innegable que la Metafísica no pot eludir totalment l'experiència (5). Siebeck ha donat proves d'una gran habilitat tractant de cercar la base experimental de tots els sistemes metafísics més absolutistes, i és que els problemes brollen primer de l'experiència pròpia; el foc despertador de nostra activitat metafísica és l'experiència viscuda; qualsevol que

(1) *Grundzüge der Philosophie des Nikolaus Cusanus mit besonderer Berücksichtigung der Lehre von Erkennen* (Breslau, 1880).

(2) Si l'objecte de la Filosofia fos l'experiència total, les ciències, que ens donen concepcions parcials de la realitat, constituirian el domini de l'abstracció o de la visió teòrica, mentre que la Filosofia per ésser l'experiència viva tindria com a domini sols la raó pràctica.

(3) Tal pensaven ANGIULLI: *La filosofia e la ricerca positiva* (Nàpols, 1868), *La filosofia e la scuola* (Nàpols, 1888), i CESCA: *I fattori dell'evoluzione filosofica* (Verona, 1892) i *Contributo alla storia del fenomenismo* (Messina, 1894).

(4) És el concepte que sostenia Hartmann.

(5) *Die metaphysischen Systeme* en la «Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie», anys II, n.º 1 (1877) i III, n.º 2 (1878).

sia el punt d'obrir en la construcció filosòfica, els materials estan sempre trets de la naturalesa; la Fenomenologia de l'esprit, deia el mateix Hegel, és un viatge d'exploració. Mes no per això hem de creure que la Metafísica depèn de la individualitat del filòsof; una Metafísica concebuda d'aquesta faïso no passaria d'ésser una Metafísica agnòstica (1) semblant a la de certs neokantians per als quals existeix un problema, mes no un objecte metafísic, com si el fet d'ésser un problema no constituís ja un contingut real de coneixement.

La Metafísica per raons morals és igualment infecunda com a sistema. La raó pràctica està sotsmesa als mateixos perills de la hipercrítica, i el cas de Nietzsche enfront de l'Ètica de valors absoluts té la màxima eloqüència per eximir-nos de noves argumentacions. Una fonamentació lògica en els postulats de la raó pràctica no sembla possible si no s'admet almenys la validesa del principi de raó suficient que és, abans de tot, una llei de la raó teòrica. Es dubtós també que l'experiència moral pugui donar a la Metafísica un punt de partida i un control anàleg al que subministra al pensament especulatiu l'experiència sensible (2). «La Metafísica, deia el nostre Llorens (3), no es considera amb prou forces per a caminar sola per l'especulació, sinó que reconeix la necessitat en els moments crítics de cada solució d'apel·lar a nostra consciència pràctica» (4). Per ell la Metafísica amb base únicament noològica (intel·lectualista) restaria incompleta, i per això recorre a la Moral com a complement necessari. A part de que el pensament no pot sempre ésser controlat per l'experiència i sí solament el que és una generalització o una pretesa explicació dels fenòmens, les veritats que justifiquen l'ordre moral són de rel psicològica i metafísica i l'anàlisi de la consciència moral no va més enllà d'una nova aplicació dels principis de la raó especulativa.

Sense voler abdicar del Criticisme ni de la Ciència, Fouillée tractà d'establir una Metafísica de la immanència oposada a la Metafísica de la transcendència. La Metafísica, per ell, no és una simple sistematització dels objectes de la ciència, ni una simple crítica del coneixement, ni les dues coses juntes; un tercer problema, el més característic de la Metafísica és una doctrina de l'existència, la representació més aproximada possible de l'existència final i total, «perquè el problema de l'ésser és un dels problemes universals i últims necessàriament implicats en tota ciència i en tot pensament» (5).

D'aquestes divagacions de la Metafísica contemporània se'n desprèn com

(1) Adickes ha sostingut aquest punt de vista en contraposició al nihilisme (negació del problema) i al dogmatisme (possibilitat d'una solució). Vegi's *Philosophie, Metaphysik und Einzelwissenschaften*, en la «Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik» (1898); *Charakter und Weltanschauung* (Tubinga, 1905, 2.ª ed. 1907), i *Die Zukunft der Metaphysik* (Berlín, 1911).

(2) LIARD (*La Science positive et la Science Métaphysique*) sosté aquest paral·lelisme.

(3) Segons la Filosofia del sentit comú, que ell professava i que, com sabem, es mostra excessivament tímida amb el problema metafísic.

(4) *Lecciones de Filosofia explicadas en la Universidad Literaria de Barcelona durante los cursos de 1864-65 y 1867-68*, t. II, p. 16 (Barcelona, 1920).

(5) *L'avenir de la Métaphysique fondée sur l'expérience*, 2.ª ed., p. 40 (Paris, 1890).

a conseqüència la necessitat de cercar en altre lloc la veritable fonamentació. Són particularment els problemes d'essencialitat i de causalitat els qui constitueixen el domini natural de la Metafísica; la Metafísica comença des del moment en què l'home es dóna compte de la dualitat entre l'aparència i l'ésser de les coses; tothom està d'acord en què no és la ciència la que està destinada a escatir aquests problemes, i ningú, per altra part, pot negar la força amb què s'imposen a l'esperit de tot home normal.

La prova més convincent en favor de la necessitat de la Metafísica està en la substantivitat (1) i autonomia de la ciència de l'esperit. Ja l'aparició dels fets biològics crea un primer obstacle a la concepció mecanicista del món; la vida psíquica o conscient es mostra encara més rebel a una adaptació monista; però és, sobretot, la consciència humana, la realitat d'un *jo* personal, d'un subjecte moral ço que obliga al filòsof a desfer el camí de la pura generalització per a reprendre l'ascensió vers l'ideal. Partidaris hi ha de la filosofia escolàstica qui entenen que l'objecte de la Metafísica és més lo positivament immaterial que lo precisament immaterial, idea que en el fons ha pogut ésser suggerida per infiltracions cartesianes. Aquesta ha estat la visió clara de tots els grans metafísics: la vida de l'esperit és quelcom *sui generis*, irreductible al psiquisme biològic, car és ella una activitat nova, i serà sempre inútil cercar condicions materials que expliquin o esclareixin les funcions superiors de la consciència.

La unitat del problema metafísic pot establir-se segons dos termes: l'ontològic i el teològic. L'equivocació està en confondre l'especulació sobre l'ésser abstracte i l'ésser perfecte, acte pur, com ha fet l'ontologisme. J. Bergmann (2) ha volgut salvar la dificultat, establint l'espiritualitat de l'ésser, estenent aquest concepte a la Filosofia que per ell seria una especialització de la Metafísica, basada en una teoria del coneixement; però aquesta doctrina, espècie d'ontologisme lotzià o monisme espiritualista, és ben diferent per cert del mètode psicològic que creiem ha de fonamentar tota concepció metafísica (3).

No oblidem, emperò, que per ésser l'Ontologia l'especulació sobre les

(1) Paul Lesbazeilles, en un petit article de la «Revue Philosophique» (1888, I, pp. 539-545), proposant un nou ús del mot *Metafísica*, per una suggestió de la Filosofia d'Espinosa, assenyalava a la Metafísica, com objecte, la vida i el pensament. Deixant per a la Física la doctrina general del món, la Metafísica enclouria la Biologia (doctrina de l'organisme com idea del món) i la Psicologia (doctrina de l'esperit com idea de l'organisme). La Física seria la ciència de l'Univers representable, i la Metafísica la de l'Univers representat.

(2) *Vorlesungen uber Metaphysik mit besonderer Beziehung auf Kant* (Marburg, 1886). La Metafísica — diu — conté els fonaments de la Psicologia, ciència de l'ésser conscient, de la Cosmologia, estudi de la totalitat dels éssers i de la Teologia, que ho es de lo Absolut, unitat de totes les coses.

(3) Contra el dogmatisme absolutista, un idealista semi-hamiltonià, Ferrier, suposa dues disciplines prèvies a l'Ontologia (*theory of being*): l'epistemologia (*theory of Knowing*) i l'agnologia (*theory of ignorance*). *Institutes of Metaphysics* (1854; 3.ª ed., Edin-

formes últimes de l'ésser, és a dir, sobre les categories superiors del pensament, l'Ontologia és el complement obligat de l'Epistemologia. La Cosmologia és la Metafísica de lo finit; son contingut no són propiament els conceptes experimentals, sinó l'estudi transcendent de l'Univers. Com a Filosofia de la natura, enclou sota un aspecte la totalitat d'éssers materials, vivents i espirituals, i baix un altre les qüestions de natura, origen i finalitat en contraposició a la Fenomenologia de la matèria (Mecànica, Física, Química, Biologia) i de l'esperit (Psicologia, Sociologia, Història).

La Teodicea és l'última paraula de la Metafísica: és el terme ideal de la Metafísica de lo finit. El procés determinant de les categories ontològiques troba aquí la seva suprema aplicació.

L'enumeració d'aquests problemes posa davant dels ulls la perspectiva de la vida de l'esperit i la tasca a refer en la Filosofia contemporània.

III

El Sistema dona unitat a tots els problemes filosòfics; en establir els principis últims del pensament, de l'existència i de l'acció, totes les disciplines filosòfiques es troben pel mateix fet en vies de llur reconstitució. Examinem ara les solucions possibles segons la concepció més viable de la Metafísica.

La multiplicitat i confusió de sistemes sembla decantar l'esperit vers una solució eclèctica. Però l'electicisme és insostenible com a sistema, per més que com actitud o tendència sia expressió d'una tolerància i imparcialitat que ha de guiar constantment al qui analitza les opinions dels altres (1); la filosofia no pot transmutar-se en història, i l'únic fonament de l'electicisme racional és la creència en la continuïtat dels avenços de l'intel·lecte humà per a penetrar el misteri de les coses. La nova orientació de la filosofia no pot ésser un examen de la història, ni tampoc un canvi radical de l'estat del pensament contemporani. Es una error creure que cada època fa *tabula rasa* de la filosofia que l'ha precedit; menys encara hom pot admetre que un sol home rectifiqui el pensament de tota una cultura, sobretot si aquesta s'ha universalitzat, com es seguí en l'Hel·lenisme i el Cristianisme. L'estudi aprofundit de les obres dels filòsofs clàssics descobreix el fil secret que lliga el seu pensament a una època i a una cultura; la terminologia pot equivocar-nos alguna vegada, però la manera de veure les coses, de posar els problemes i d'intentar resoldre'ls és el bon guiatge qui ens servirà en aquest quadre immens de l'esperit humà en la història.

burg i Londres, 1875; es el t. I de l'edició pòstuma «Philosophical Works».) Del mateix es, *An introduction to the philosophy of consciousness* en el «Blackwood's Magazine» de 1838-39. Ferrier és un dels metafísics de més vàlua de la filosofia anglesa de la primera meitat del segle XIX.

(1) La diferència entre l'electicisme d'un Cousin o d'un Leibniz és tan profunda com la que hi ha entre el qui cerca la veritat a les palpentes o a la llum del dia.

Seria, pel mateix motiu, una equivocació tornar literalment als antics sistemes. Refer el passat *tal com fou* és un impossible, diu Windelband, perquè nosaltres mateixos ens hem tornat diferents de lo que érem. Una orientació semblant portaria al triomf de les doctrines d'escola i seria com la preferència del comentari sobre l'obra viva de la filosofia (1). El retorn a una filosofia pura i estrictament com a sistema és una forma de regressió en la vida del pensament; cada doctrina porta l'empremta dels temps, i cada doctrina filosòfica, demés, la d'una visió personal, parcialment intransmissible. Recordem Perística qui matà l'Escolàstica medieval; remarcuem també que ço que restà força al Renaixement dels segles xv i xvi foren les lluites de partit entre platònics i aristotèlics, i potser la causa llunyana de la crisi actual rau a no haver sabut realitzar la filosofia moderna l'assimilació del pensament tradicional (2) a les noves orientacions de l'època moderna.

Si alguna filosofia exemplar ha de guiar nostres passos en mig de les tenebres de l'actual dispersió filosòfica és la dels temps d'esplendor de la cultura grega.

Ço que constitueix l'eterna juvenut i constant actualitat de la filosofia grega és l'aspecte dinàmic del seu classicisme, desvetllador sempre de noves virtualitats ideològiques, sembrades arreu dels diàlegs platònics i dels tractats d'Aristòtil; i no seria cap inexactitud dir que l'espiritualisme filosòfic de Plató i l'experimentalisme científic d'Aristòtil conserven encara sa vitalitat per orientar la filosofia del segle xx.

La nova filosofia reclamarà la preferència de les funcions superiors de l'esperit en la formació d'una concepció lògica del món i de la vida. El seu veritable punt de vista no és el de la representació, ni el del concepte, sinó el de les idees; lo primer seria confondre Fenomenologia i Metafísica; lo segon, convertir la Metafísica en una Matemàtica o una Lògica. Situar-se en la doctrina de les idees és situar-se en el punt característic de la Filosofia; les idees, expressió de l'essència de les coses, tenen la màxima atracció, constituint l'interès més permanent de la vida.

L'espiritualisme no és una denominació negativa, com alguns suposen, que ha nascut com a reacció contra la filosofia materialista; no és, tampoc, una solució privativa de la qüestió de les relacions entre l'ànima i el cos. L'espiritualisme modern ha d'ésser una solució integral dels problemes filosòfics. És objectivista, i està tan apartat del fenomenisme empíric com de l'idealisme pur; «realisme o positivisme espiritualista» l'anomenava Ravaisson, qui el profetitzava com la filosofia de l'esdevenidor. Però aquest realisme, per més que sembli paradoxal, no menysprea la col·laboració de l'idealisme,

(1) «L'esprit philosophique — ha dit Boutroux, — distinct des systèmes, lui aussi est une réalité.» (*La Philosophie en France depuis 1867*), memòria presentada al III Congrés Internacional de Filosofia. 1908.

(2) La tradició cultural filosòfica comprèn per nosaltres la filosofia hel·lènica i la cultura cristiana.

com no nega tampoc la valor de la ciència; és un idealisme més aviat de filiació llatina, idealisme concret i psicològic que, reconeixent els drets primordials de l'esperit, no oblida l'existència de la naturalesa que l'entorna.

El descrèdit de l'espiritualisme del segle XIX ha estat la seva aliança amb la Filosofia de lo Absolut; en canvi, el fonament del nou sistema és la Fenomenologia de la consciència. El *cogito* cartesià és un encert més durable que el dubte universal i la deducció matemàtica. Es, sobretot, el fenomenisme de la reflexió *çò* qui dóna valor a tots els altres fenòmens, car provoca la distinció entre l'aspecte subjectiu i objectiu, entre el coneixement i l'existència (1). «L'únic mètode fecund per aquesta visió superior que duu el nom de metafísica, és la reflexió aplicada com un microscopi interior als fenòmens de la consciència» (2).

El mètode psicològic és el punt més controvertit del sistema. El qui es fia massa de la pròpia meditació, diuen els adversaris, es tanca la porta del món exterior, i, si vol ésser lògic, acabarà per negar la realitat d'aquest món sensible que és com una naturalesa qui és rebel·la contra les categories del pensament. Ja és força no menyspreable la de la pròpia observació que eleva de la consciència personal al coneixement de l'existència de la Divinitat per una drecera més practicable que la de la contemplació del món exterior. Constatem per un moment que la reflexió sobre el concepte de la pròpia finitud i dependència ens porta a reconèixer l'existència de lo Absolut, com a esperit, com a substància, com a causa. No neguem que l'especulació sobre la temporalitat i contingència de les coses sensibles palesen també la mateixa existència més enllà de les fites de la humana percepció. Però, perquè hem de preferir aquest camí pel sol fet d'estar-hi familiaritzats des dels primers moments de la vida? Perquè malfiar-nos de la introspecció, i, en canvi, donar aquella confiança tan il·limitada a les representacions sensibles en què l'obra perturbadora de la imaginació hi pren una part tan considerable? Nosaltres objectem als qui així pensen que qui contrau l'habitut de mirar les coses des de fora, li ha d'ésser tan difícil almenys com als psicologistes realitzar el trànsit del món sensible al món superior de les representacions ideals.

Parlant amb exactitud, l'espiritualisme no nega la realitat d'un món exterior al *çò*, ni pretén trobar en les formes individuals inferiors de l'Univers esperits inferiors, mònades qui somnien o energies d'identica natura a la del subjecte espiritual; reclama sols per a l'esperit, per al pensament, per a les idees la primordialitat que en l'ordre lògic o d'estimació li pertany. Totes les formes de l'empirisme, així sensualista com intel·lectualista, cometen la falta de mutilar les dades de la consciència; pateixen, demés, la il·lusió d'asimilar *çò* que és ja una elaboració mental, la percepció sensible a una intuïció que dóna la total cognoscibilitat de les coses exteriors. Aquest llenguatge,

(1) SHADWORTH HODGSON: *The Metaphysics of experience* (1898) i abans en *The Philosophy of Reflection* (1878).

(2) VACHEROT: *Le nouveau spiritualisme* (Paris, 1884).

de quals imperfeccions n'ha fet Bergson una crítica genial, ha d'ésser substituït per una nomenclatura més natural, çò és, més psicològica, més espiritualista.

Dintre d'aquesta posició sistemàtica les dues solucions viables porten al dualisme: el jo i el no-jo com a factors solidaris que es donen conjuntament: antítesi en l'existència i síntesi en el coneixement; o com substantivació de dues sèries de fenòmens: uns els primaris, els interns, els estats de consciència, que no pressuposen altra cosa que un procés en funció d'un substractum, i els secundaris, els externs, les representacions sensibles, que no poden explicar-se per la pura experiència dels sentits, ni tampoc per una activitat projectiva, sinó per la dualitat que primitivament s'expressa pel jo i pel no-jo. Fonamenten, alguns, aquesta concepció en el finalisme immanent de l'Univers, en l'harmonia primitiva, en la compatibilitat de l'ésser i del pensar, de les lleis de la natura i de l'esperit. Si l'adaptació d'uns éssers als altres és un principi general del cosmos, perquè no hem d'admetre-la entre la consciència i l'ésser, declarant la possibilitat de transcendir de la pròpia fenomenalitat?

El realisme de la consciència permet una doble marxa constructiva del pensament. Per un costat, la consciència, condicionada pel sistema nerviós, sotmesa a les lleis generals de la biologia, és com una porta oberta al món de les coses sensibles. L'organisme, qui és una cosa nostra, ens relaciona amb els altres éssers individuals qui formen l'Univers. Per un altre costat, la consciència esguarda fit a fit el món interior i es troba en relació directa amb tota la riquesa de la vida intel·lectual i moral; el procés de l'activitat psíquica ens posa en camí d'anar prenent possessió de totes les formes de l'ésser, des d'una consciència individual copsada en la durada, en el devenir, fins a l'Acte pur qui exelou tota ombra de mutació i de possibilitat.

Ultimament, en la Història podem trobar encara una confirmació de nostra tesi. Tota reforma que ha representat un progrés real en la història del pensament, s'ha consumat en vistes a l'espiritualisme. La filosofia grega pre-socràtica és una orientació en aquest sentit; aquella constant recerca per a resoldre el problema dels principis de les coses es pot considerar com una marxa gradual vers l'essencialitat del jo; cada volta que els pre-socràtics topen amb un concepte que no s'explica per la pura percepció, descobreixen un caire d'aquesta vida complexa i rica de l'esperit. Després, les coses han passat sempre com una repetició de les intuïcions socràtiques (S. Agustí, Descartes, Leibniz).

IV

La crisi actual filosòfica no és comparable a les crisis que inauguren una nova època de la Història de la Filosofia; hem vist que és, principalment, una crisi motivada per una falsa posició dels problemes i una adaptació irregular de les resultàncies de la ciència moderna. La tesi de la decadència

de tota la cultura occidental és avui encara una cosa discutible, i sembla més lògic cercar en la mateixa trajectòria del pensament europeu del segle XIX les causes de la desvalorització de les doctrines filosòfiques i de llur prestigi en els medis culturals.

Les simpaties ideològiques, l'interès emocional per la Filosofia depèn sempre de llur acció sobre els problemes de vitalitat contemporània. La consciència social no encerta sempre a distingir entre ço que és obra de la Filosofia o d'una orientació particularista de sistema, i els pobles no perdonen fàcilment als ideòlegs que amb ses utopies han errat el camí de llurs aspiracions. El pessimisme de molts i l'escepticisme de tots són fills naturals d'una època de gran riquesa intel·lectual, mes d'escassa virtualitat moralitzadora; per això és necessari restaurar la funció espiritualista de la Filosofia. Considerant que la darrera derivació del materialisme fou l'enaltiment del factor econòmic, ço és, de la prosperitat material, s'imposa, en primer lloc, una revisió de les valors de la filosofia i de la ciència enfront de la tecnologia i de la pràctica.

Els filòsofs han de contestar a la indiferència de la massa social, amb l'acció organitzadora del pensament, amb la direcció de la consciència col·lectiva, plasmant una doctrina de la idealitat que reculli tot el verisme de les aspiracions humanes. Sabem que la Filosofia té una doble funció en la vida de l'esperit: una, la d'ésser una recerca de lo absolut per la intel·ligència, domini de la Filosofia com investigació científica, i altra la d'ésser el factor unificador de la cultura; no ha de donar sols una concepció del món, sinó una solució pràctica als problemes de la vida.

Aquesta funció en l'esfera general de la cultura es concreta en una subordinació jeràrquica de totes les valors derivades a les valors fonamentals. El criteri d'aquesta organització integral és la idealitat, ço és, l'adaptació harmònica de totes les facultats als interessos superiors de l'home, a la cultura espiritual; allà on els ideals manquen, els esforços per la millora social revesteixen el caràcter de la lluita primitiva: concepció egocèntrica, utopia utilitarista.

La Filosofia de la idealitat es presenta actualment com una reacció necessària en el conjunt dels factors de la vida humana; en sí no es altra cosa que una part de la teoria general de la cultura; la naturalesa, efectivament, reclama els seus drets en tota nova orientació de l'esperit humà i la doctrina de la realitat és l'expressió d'aquesta postura. La concepció naturalista ha servit per a donar un plè reconeixement a fets i treballs fins ara descuidats fent de col·laborar a la justificació de la relació estreta del home amb la natura; però el dret es canvia en injustícia i les adquisicions de la vida en perdudes greus llavors que l'home apoiant-se només amb ells, nega al mateix temps tota tendència ulterior i transcendent (1).

(1) RODOLF EUCKEN: *Der Sinn und Wert des Lebens* (Leipzig, 1908; 8.ª edic. 1920).

L'oposició entre l'idealisme i el realisme és en vies d'èsser superada. La Filosofia naturalista i la ciència afilosòfica havían aterrat l'harmonia entre lo real i lo ideal, entre el límit natural de l'acció creadora i la visió llunyana d'un estat perfecte. La Filosofia que no dona la raó ni al realisme vulgar, ni a l'idealisme subjectiu, ha d'actuar sobre les concepcions morals i socials en el sentit de tornar a l'equilibri entre la potencialitat de l'ànima col·lectiva, que és la realitat en què es mou i l'aspiració a superar continuament l'obra humana. La consciència contemporània es sent commoguda novament per aquella frisança de l'ideal que mancava a la cultura intel·lectualista. La ciència i la filosofia havían de trobar-se coincidint en el fons d'una concepció espiritualista de la vida.

La tendència idealitzadora és essencial a la Filosofia; el temperament filosòfic es caracteritza per la posició espiritualista, que tracta de veure sempre en les coses la llei, el principi, la forma, la idea; una acció de la filosofia que s'exercís en altre sentit seria contrària a la seva missió. La filosofia no ha de fer-se mai solidària de la fatalitat; essent una consciència de l'esperit i de llurs facultats en el curs de la història, la primera forma de sa eficàcia cultural és la de convertir-se en norma de moralitat i perfecció. L'home deixa d'èsser una continuació de la naturalesa mitjançant la cultura; triomfant sobre la matèria, aixeca també el seu nivell moral, i aquesta doble virtualitat és obra de l'acció personal. La formació d'una personalitat de ric contingut original no és un obstacle per a la perfecció de les comunitats humanes; ans al contrari, la norma, que ha de convertir-se en llei, és la creació de fortes individualitats per transmetre llur valor al medi social, doncs l'acció moralitzadora és magisteri i altruisme.

La concepció idealista de la vida obra la perspectiva d'una renovació cultural. Si la *Metafísica* o l'*Espiritualisme* són com els dos postulats de la reforma filosòfica que responen als dos aspectes de relació amb la Ciència i la Religió, la doctrina de la idealitat o de l'espiritualitat de l'home és el terç postulat de la nova Filosofia.

JAUME SERRA HUNTER.